

UN PAGÈS DE TAVERTET

Un pagès que, a més de fer de pagès, durant la vida ha fet moltes altres coses. Un pagès que de menut deia que ell no volia fer de pagès. Quan tenia set o vuit anys va sentir a dir que els amos del Bac de Collsacabra i de les Viles lluien un auto de luxe amb el seu “xofero”, com es deia en aquella època dels anys vint, i que aquest, darrere de l’amo, també vivia com un senyor; tot això en aquest nen li feia molta il·lusió i també volia ser xofer i fer de senyor. Però es va dir que aquests xofers havien de ser mannyans d’ofici; això ocorria per allà els anys vint

Vista general del poble de Tavertet. Anys 1950.

del segle passat. En aquella època els aprenents s’havien de pagar la manutenció i, és clar, vivint en una casa de pagès de poc rem no podien fer aquesta despesa. D’altra banda, aquest vailet no tenia cap estudi, sols sabia el que el seu pare li havia pogut ensenyar –tenia prou capacitat per fer-ho ja que havia estudiat per capellà– però tenia la salut molt danyada i molta feina i no s’hi podia dedicar gaire, cosa que el feia patir prou. Li havia pogut fer passar el primer llibre, les Beceroles, que se’n deia; va aprendre a sumar i restar i li havia pogut ensenyar catecisme, els mesos i les estacions de l’any i altres coses elementals.

Com que vivien a mitja hora lluny del poble i el nen tenia poca salut i era molt desnerit, fins als

set anys no va poder anar a l’escola del poble, i llavors, un dia perquè plovia o nevava i un altre perquè estava malalt, va resultar un curs molt esguerrat. L’any següent, que tenia vuit anys, ja va ser bo per guardar les vaques i ja va estar llest per poder anar a l’escola. El seu pare bé prou sofria perquè el seu estat de salut empitjorava. El vailet, però, tenia encara la dèria de ser mannyà i xofer o un altre ofici, com el de músic, i en tot cas no volia ser pagès. El pare no va trigar a morir-se i ell va quedar-se amb la mare, ja gran; el seu germà, que tenia setze anys més que ell, va ser el que va portar el rem de la casa. La seva mare patia molt perquè veia que aquell nen seria el fill menys instruït perquè no havia pogut anar a escola i per altres circumstàncies, i mentre anaven passant els anys.

Quan el noi ja tenia tretze anys, la seva mare va saber que la mestra que hi havia al poble aquell hivern faria classes al vespre per als que ho volguessin aprofitar. Això podia ser una bona solució, però calia pensar en la mitja hora de mal camí al vespre, el fred i els gitanos que alguna vegada dormien en una balma vora el camí. La canalla d’aquella època estava esporuguida dels gitanos perquè deien que es menjaven els nens que no feien bondat. En aquell noi li feia molta por tot això, però s’hi va aventurar. Tornava a casa a les deu del vespre, sense llum, perquè els gitanos no el veïessin... però es va trobar molt bé a les classes; la mestra era castellana però bona persona i amb molta voluntat d’ensenyar. Ben aviat va veure que aquell vailet tenia cap per aprendre i s’hi va dedicar, es va saber les taules de multiplicar de memòria, va aprendre a multiplicar i a dividir, i va avançar força en les matèries normals que s’ensenyaven en aquell temps.

L’any següent es canvià la mestra, i, segons la gent, la nouvinguda no seria gaire bona mestra i aquell any el noi va fer pont, però un any després, amb la companyia de nois de cases de la mateixa contrada va tornar a començar i bé

que ho va aprofitar, tot i que deien que era mala mestra. Ben aviat es posà al nivell d'altres que feia anys que anaven a escola. Més endavant va entrar en les regles de tres, problemes un xic difícils i en la redacció, i va seguir els que anaven avançats. Llavors es va animar i ja pensava que arribaria a guanyar-se la vida sense treballar de pagès, cosa que havia fet fins aleshores, de mala gana. Pensava que tan sols pogués fer de carter o de qualsevol cosa que no fos fer de pagès i d'ajudant de carboner, que és el que feia en aquesta època.

De cop se li va presentar una plaça d'aprenent de paleta a Manlleu, on li feien la vida gratis i, a la vegada, tenia la possibilitat d'aprendre música, cosa que ell tant desitjava. Però la feina no li va agradar ni tampoc la convivència amb aquella família; s'enyorava de casa seva i va plegar, tornà a casa i a la feina que avorria, i va esperar. El xicot, però, no va perdre mai el contacte amb la mestra i així, encara que no anés a classe, el diumenge l'anava a veure i ella li prenia la lliçó que li encomanava d'una setmana per l'altra. Un dia la mestra li va proposar que es podria matricular a l'Acadèmia Cots per fer un curs de Tenidoria de llibres per correspondència, un sistema de comptabilitat que en aquell temps s'utilitzava molt. El noi no ho veia gaire clar amb la feina de pagès que tenia, però finalment es va decidir; la mestra el va ajudar i només li calia pagar els quinze terminis de 15 pessetes. Ben aviat va rebre el material per estudiar, però el problema era que com a pagès tenia totes les hores del dia ocupades. Aprofitava les vetllades d'hivern tot i el fred que feia a l'habitació i també estudiava als dies de pluja i en part de l'estiu, a les migdiades. Eren vint-i-cinc lliçons, algunes molt complicades. La mestra l'ajudava, però tot plegat es va allargar molt.

Havien passat uns anys i aquest xicot havia entrat en quintes, precisament la quinta que es va trobar amb la guerra civil espanyola, i, com tant de jovent, va haver d'anar a la guerra. Va seguir molt terreny d'Espanya i al final va anar a parar a un batalló de presoners, o, com en deien, "un batallón de trabajadoras". En els

diferents llocs on va estar, per als companys i amics i a voltes també per als comandaments era conegut com "el Tavertet", i també "el Pagès". Entre el grup d'amics que eren, alguns havien pogut anar a col·legi fins que s'havien posat a treballar; però si calia escriure a algun amic que s'havia canviat de batalló, el Tavertet ho havia de fer, no perquè en sabés més, sinó perquè a tothom feia mandra. Si es trobaven amb algun problema seriós i calia parlar amb algun comandament, el Pagès de Tavertet era el que hi anava i donava la cara. En un trasllat d'un grup que va passar d'un batalló a un altre i van haver de fer nit en un local d'un poble, calia fer un val per recollir la minestra per al sopar; ningú, ni cap dels guàrdies que els portaven es va atrevir sinó el Tavertet, que va dir: "miraré si ho faig jo", perquè si no, no podien sopar. Acabada la guerra, els últims quinze dies abans de llicenciar-se va estar d'assistent del capità que li va redactar i donar la llicència, molt bona persona, que sempre que li havia de dir alguna cosa el cridava per "el Payés".

En acabar la guerra, el Pagès va tornar a casa a fer de pagès altra vegada. Hi va trobar la seva mare força envellida i el seu germà atrafegat amb la feina de les segues, ja que era en ple mes de juliol, i va anar bé que li arribés ajuda. La seva xicota el va rebre emocionada i contenta, ja que li havia estat fidel tot el temps de la guerra i l'esperava amb desig. Com que la mare necessitava ajuda, ben aviat van parlar de casar-se i tothom hi va estar d'acord. Al cap de quatre mesos ja eren casats. Però, renoi,

Les Baumes, on va néixer el Pagès, amb el paller fet per ell mateix. Anys quaranta.

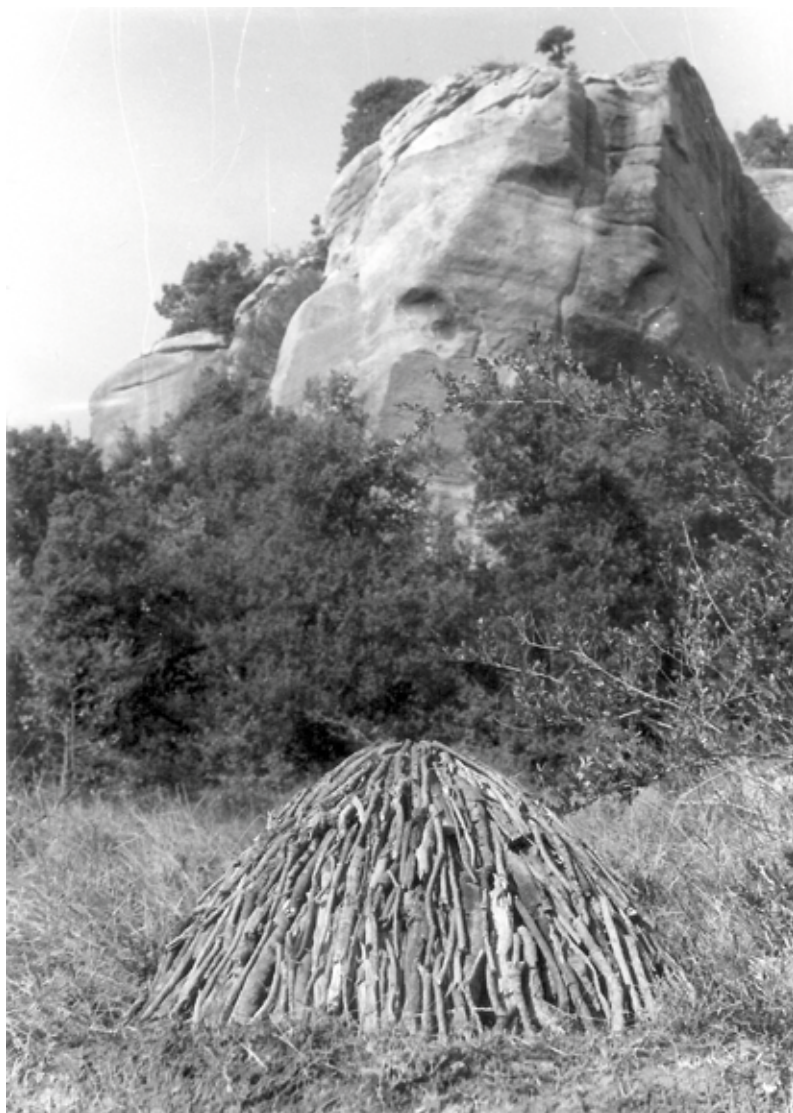
Foto: Jordi Sanglas

abans de l'any ja va arribar la primera filla i al cap de poc més d'un altre any, un altre fill, i així uns anys seguits. Aquella pobra iaia, en lloc de ser ajudada encara tenia més feina a agom-bolar els menuts. Ell, el pare, vinga treballar amb el seu germà, la terra i al bosc a fer carbó tota la hivernada per tal d'anar vivint.

Però el xicot, quan va tornar de la guerra, va anar a saludar la mestra que tant s'havia interessat per ell. La mestra el va animar a continuar els estudis de Tenidoria de llibres, cosa que ell volia deixar, però ella va insistir-hi molt dient-li que l'ajudaria i que els estudis li servien per poder-se col·locar. Al final el va convèncer i va seguir estudiant aprofitant les poques estones que tenia. Al cap d'uns dos anys va estar preparat i es presentà als exàmens, i ben aviat va rebre el resultat d'aprovat, que era l'única

Una pila tot just empilada, vora la masia de les Baumés. Anys quaranta.
Foto: Jordi Sanglas

qualificació que donaven als que s'examinaven per correspondència. Al cap d'uns dies ja va rebre el diploma, amb molta satisfacció.

Però el nostre personatge va continuar treballant de pagès, ja que en aquella època el que collia vianda menjava i el que no en collia de vegades ho passava malament, i amb els fills que anaven neixent...

Un bon dia, mentre estava treballat al camp, com que sempre cavil·lava, li va venir un pensament curiós i es digué a ell mateix: què hi fem en aquest món si només vivim per menjar i dormir, què fem els que vivim en una casa de mig torn i el que guanyem ens ve just per menjar i la meitat de l'any hem de treballar al bosc per cobrir la resta de despeses? No deixa de ser una vida ben monòtona i estèril, es va dir, i això el va fer pensar molt. Pensava que els que vivien en una casa de molt rem produïen molt i les sobres anaven a parar a la gent de ciutat, i així cobrien altres menesters necessaris per viure. Però, es deia, vivint en una casa de mig torn, què fem en bé de la societat?

No va passar molt temps quan el seu germà gran li va dir que estava cansat de fer de pagès i de portar la responsabilitat familiar, que aquest any s'havien mort dues vaques i només en quedaven tres. Li va proposar que continués ell fent de pagès, que ja l'ajudaria sempre que pogués, però que volia ser lliure i anar a treballar pel seu compte i que li donaria la part que li corresponia. El nostre xicot li va contestar que era precisament el que ell volia, ara que potser tindria possibilitats de col·locar-se en alguna empresa de comptable. Ben aviat van saber que al poble hi havia un matrimoni jove que buscava una casa de pagès, el qual va acceptar a fer de masovers, d'acord amb els amos, i així per Totsants es van canviar de casa.

Aquell noi que no volia ser pagès es va trobar lliure i sense estar sota la potestat del seu germà, ja que després d'haver venut les vaques i altres menesters, van fer el repartiment pactat, tot i que sempre va tenir la posada a la casa. Es

va buscar la vida pel seu compte i els dos van quedar lliures i amics. Ja tenia quatre fills i es va sentir en un món nou i disposat a fer el que calgués per mantenir la família, i no es va quedar curt, tal com anirem veient; tota una història.

A la casa que van entrar ja hi havien unes feixes de conreu i en algunes cases de pagès li van deixar més terres, així ja va poder collir vianda per a una part de l'any; no volia fer de pagès, però de vegades les circumstàncies obliguen...

Feia més d'un any que el poble no tenia barber i precisament el que hi havia hagut vivia a la mateixa casa. La gent del poble el trobava a faltar i van començar a dir-li que fes de barber i de cisteller com feia el que havia marxat. El nostre xicot deia que no s'hi atrevia i que no havia afaitat mai ningú. Tenia les eines de l'altre barber i, com que insistien, va pensar que ho podria intentar. El primer que s'hi va presentar era un pastor ja molt gran, va provar-ho i encara se'n va sortir força bé, no li va fer mal i el bon home va estar molt content. Al cap de pocs dies li van portar dos nens d'uns deu anys per esquilat i així la barberia es va posar en marxa. També va voler provar de fer cistells i com que el cisteller havia estat a la seva masia a fer cistelles i coves i ell era molt observador, s'hi havia fixat força, i en intentar fer-ne li van sortir prou bé. Ja el tenim comprant vímet i canyes i de dret a la feina, a fer coves i cistells. Així com l'altre cisteller sempre anava curt de material, a ell sempre li'n sobrava, potser perquè no els feia tan bé o perquè treballava més hores. En part, però, no estava gaire satisfet de l'ofici, i per altra banda veia que si estava un moment parat i les mans no treballaven, el negoci no funcionava.

El Pagès fent el transport de la llet de Tavertet a Cantonigròs. Anys quaranta

De fet, ell desitjava un negoci que no hagués d'anar a hores comptades. Amb els diners que li van tocar de la venda del bestiar de la casa de pagès havia comprat unes quantes peces de roba i calçat que va posar en un armari en un racó de la botiga. I és que ja de menut sempre havia pensat en algun negoci. A més, tenia una bona amistat amb la gent d'una botiga de roba i merceria, que li van proposar que ells li lliurarien roba i gènere de merceria a un quinze per cent i com que a la botiga vendria poc, li van dir que es podia dedicar a fer de marxant per aquells sots de Querós i de Susqueda i també al Collsacabra i "veuràs com t'hi guanyaràs la vida".

Ben aviat el tenim cap a Sota-roca amb el farcell a l'esquena, i cap als afraus del pla de Montdois, Querós i Susqueda, a visitar les mestresses i aquí teniu el marxant, "trieu i remeneu", i se'n va sortir força bé. Al vespre va passar la nit a la

LA DEVESA

*Restaurant
Habitacions
Residència per a
col·lectius*

*Ctra. de Vic a Olot, Km. 35
08569 Rupit Pruit
Tels. 93 852 20 12 - 93 852 20 84*

CARNISSERIA - TOCINERIA
Montserrat Colomer - CAN CAREDA

Elaboració pròpia

C. Major, 99 - Sta. Maria de Corcó - L'Esquirol
Tel. 93 856 81 18

fonda Marès i l'endemà va fer un volt per aquelles pagesies; després de dinar emprengué el camí de tornada i encara va trobar algunes cases més per visitar i arribà a casa cansat però força content, amb ganes de tornar-hi un altre dia. La segona vegada va trobar que el gènere que podia dur a l'esquena era poc per fer el jornal i a més en sortia molt cansat; llavors va decidir de comprar un burriquet i ja va ser una altra cosa, podia portar més gènere i va fer algun volt pel Collsacabra. També el molestava fer nit fora de casa si volia aprofitar el viatge. D'altra banda, es va assabentar que hi havia pagesos dels verals del poble que feien llet i la portaven al lleter de Cantonigròs amb una garrafa. Tot seguit va pensar que podria fer una recollida conjunta de la llet si els pagesos s'hi avenien i transportar-la amb un carret, i al mateix temps fer recaderia, de manera que el poble quedaria més atès i connectat amb el comerç i les comoditats. Els pagesos i la gent del poble hi van estar d'acord. Li va caldre un ruc i un carro més grossos; el ruc el va comprar a Susqueda i el carro li va proporcionar el carreter de Cantonigròs i així, d'acord amb els pagesos i el transportista de la llet, va vendre el burro i el carro petit, i a fer de lleter i de recader. Va provar de muntar una

Màquina ventera, a les Baumes. Anys cinquanta. Foto: Jordi Sanglas

nova i petita empresa i així va ser. El negoci era molt minso però li quedava molt temps per treballar la terra i fer altres coses. Va anar ampliant la botiga amb sabates i tota mena de calçat, i a la vegada, despatxava el pa de racionament.

En aquella època el poble va canviar de rector i n'hi va entrar un de molt jove i dinàmic i molt aviat es va fer amic d'aquell xicot. Quan va saber que repartien el pa de racionament i que aquest poble no hi havia forner, li va recomanar de posar-hi un forn i li va dir que ell era la persona més indicada. El xicot li contestà que tot i que algunes vegades havia fet pa de pagès, no s'atrevia pas a fer pa de fleca. El mossèn insistia que fes venir un forner que n'hi ensenyés, però el pagès li digué que no tenia cèntims per fer un forn i comprar una màquina de pastar i altres estris. Aleshores la solució va ser trobar una màquina de pastar usada d'algun forner que la tingués arraconada; el motor li deixava el mossèn, que en tenia un per fer llum i estava muntat sobre rodes de manera que no era cap problema fer el trasllat els dies de pastar. El mossèn va afegir que ja l'ajudaria amb alguns diners per fer el forn, que la qüestió era fer un bon pa.

El noi va donar veus per trobar alguna màquina de pastar i va saber que un moliner de Rupià en tenia una que volia vendre o bé llogar. Ben aviat van arribar a un acord i van fer tracte de lloguer. Llavors va ser qüestió de fer el forn i demanar permís per engegar. El permís va ser una cosa llarga i difícil, però finalment el forn es va posar en marxa. Tot seguit trobà un noi del poble veí que ja havia fet l'aprenentatge i que el va ajudar a fer quatre o cinc fornades; el nostre xicot es va espavilar a fer pa i coques i no va trigar gaire a fer el pa per a totes les cases del poble i de pagès. Eren uns pans rodons de quatre quilos, encara que el mossèn els volia de dos quilos, cosa que li feia de bon grat ja que gràcies a ell va poder muntar un forn a Tavertet i ser forner. Aviat va poder comprar un motor i també la pastera i, a més, com que feia el viatge diari a Cantonigròs, hi va fer alguns clients de pa i també de coques. Ja tenim el pagès convertit en un forner ben arriat.

Ja feia una temporada que havia anat deixant la venda de roba i merceria i es va dedicar més al ram dels queviures i del forn, però encara seguia la barberia, cosa que va fer que els dissab-

tes al vespre hi acudís molt jovent i també gent gran a arreglar-se. Com és natural, sentien l'olor de les coques i de tant en tant entre uns quants se'n cruspien alguna, però això els convidava a fer el got i no tenien altre remei que arribar-se a l'hostal a comprar moscatell per poder-ho remullar. Això va fer que un bon dia els clients diguessin al barber perquè no posava una boteta de moscatell en un racó de la botiga i així s'estalviarien d'anar-lo a comprar. La setmana següent ja els va ennovar que els podia servir no sols moscatell, sinó també vi rosat i vi negre. Aquest fet va portar al naixement d'un nou hostal que més tard es va convertir en un bar i en un principi de restaurant.

A aquell pageset li van anar neixent fills fins al nombre de vuit. És clar, eren molts a menjar i calien guanys per mantenir tanta fillada, encara que alguns van anar a treballar fora i quan es van anar fent grans uns es van casar, d'altres van estudiar i la família es va anar reduint i el negoci també.

Com hem dit, el nostre pagès va fer moltes coses a la vida, ja que sempre aprofitava el temps, a casa i al negoci. Si de jovenet no li va agradar d'aprendre de paleta, de gran, amb les orientacions del paleta del poble i ajudat pels seus fills, més que res per les filles, va construir el local del bar, la cambra frigorífica, una cuina, un terrat i el bany. Va posar parquet a les habitacions i va fer moltes coses més, entre aquestes una bona part de la construcció de la granja de porcs, com veurem més endavant.

Cal dir que després de tanta lluita per mantenir la família i administrar el petit negoci, com que encara es sentia amb esperances de vida, juntament amb les filles que no s'havien casat va continuar el negoci. Tot i això, li faltava alguna cosa, quelcom més per omplir la seva vida, se sentia buit i no sabia perquè, però ben aviat ho anirem veient.

D'altra banda, recordem que eren temps de vaques magres; pocs anys després de la guerra, la gent anava curta de calés. Però el Pagès

El Pagès batent mongetes davant la porta de casa seva. Anys setanta.

va tenir molts clients, quasi totes famílies del poble i alguns de cases de pagès, però eren pocs els que pagaven al comptat; tots o quasi tots pagaven quan podien i alguna família de vegades ho feia amb espècies, per exemple, amb alguna bèstia.

Una mostra d'aquesta època és que el Pagès, en fer repàs de les llibretes que va emplenar, llibretes d'aquelles llargues que normalment gastaven les botigues, hi va trobar que durant el temps que va durar la botiga, des del 1947 fins a principis dels anys vuitanta, va aplegar-ne 27, que no és pas poca cosa. No totes es van omplir de les famílies del poble, sinó que també, durant un temps, dels treballadors de la carretera, i encara que unes hores eren més i altres menys, tots pagaven el dia que cobraven, que solia ser cada divuit o vint dies.

No cal dir que el Pagès era ben considerat pels seus proveïdors, que tot i que sempre hi estava en deute, no el van deixar mai; del contrari no ho hagués pogut aguantar. Però en finalitzar el negoci no va quedar a deure ni un cèntim a ningú i en canvi sí que es va sentir molt agraït a tothom.

El Pagès